

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvtatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum angeli cognoscant res discurrendo de uno in aliud.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](#)

QUÆST. VIII. DE COGNIT. ANGEL. ART. XV.

*q. super se:
pe. c. 32. m.
prin. i. o. 3.
In arg. 4.*

Aug. dicit, quod cum uoluerit intelligit, ut patet

in auctoritate prius inducta.

AD PRIMVM Nero quod in contrarium obij citur, dicendum, quod nouum tantum contingit si mul intelligere, ut unum & per unam formam, nihil tamen prohibet multa, ut unum simul intelligi uel per unam formam.

AD SECUNDVM Dicendum, quod quantitas virtutis attenditur secundum comparationem virtutis ad obiecta, unde sicut corpus per quantitatē dimensiam potest ex diuersis partibus diuersa tangere, ita & virtus potest diuersas applicari secundum diuersas comparationes ad diuersa, dum modo sit perfecta virtus in actu, sicut ignis simili undique calefacit diuersa corpora. Et ita est intellectus pfectus & forma p̄t simili ferri in diuersa, ad que extendit se representatio illius formæ, & erunt multæ intentiones ex parte eius in quod fertur intellectus, sed una ex unitate intellectus & formæ.

AD TERTIUM Dicendum quod intelligit simili multa ad que intelligenda requiritur, quod diuersis formis figuretur.

AD QUARTVM Dicendum, quod rationes ideales non differunt, nisi per habitudines diuersas, va de omnibus sunt vnum per essentiam, quod nō est de formis concreatis angelo.

AD QUINTVM Dicendum, quod cum dicitur quod uirtus nō excedit substantiam, nō est sic intelligendum quod nihil conueniat virtuti, quod non conueniat substantia: sed quod efficacia uirtutis est secundum modum substantie, ut si substantia est materialis, & uirtus materialiter agit.

AD SEXTVM Dicendum, q̄ quanto aliiquid est simplicius, tanto uirtus ad plura se extendit: sed quantitate diuina dimissia ad pauciora, & sic extensio dimissie quantitaris ad multa indicat compositionem, extenso vero virtutis indicat simplicitatem.

ARTICVLVS XV.

Vtrum Angeli cognoscant res discurrendo de uno in aliud.

t. p. q. 58. ar.

3.

*Ar. 13. & 12.
huius queſ.*

p. 4. 2 med.

Ca. 5. tom. 3.

*Dion. paulo
ante mediū
comme mīas
p̄l cap. 7.*

DE CIMO QVINTO queritur, utrum angeli cognoscant res discurrendo de uno in aliud. Et uidetur quod sic, quicumque enim cognoscit unum per alterum, cognoscit discurrendo: sed an angelus cognoscit unum per aliud, dum creaturas in verbo intuent, ergo cognoscit res discurrendo.

¶ 2 Præt. Sicut nos scimus quedam, & quadam ignoramus, ita etiam angeli ut ex predictis patet: sed nos ex notis possimus in ignoto deuenire. cū

igitur angelii sint altiores intellectus quam nos, vi-

detur quod ipsi possint ex his quas scimus in co-

gnitionem ignoratorum deuenire, hoc autem est

discurrendo, ergo ipsi de uno in aliud discurrent.

¶ 3 Præt. In operatione intellectus non potest attingi

de aliis motus, nisi secundum quod discurrevit de

uno in aliud: sed angelus intelligendo mouent, vt

dicit Dion. 4. ca. de Diu. nomi. qd angelii mouent,

circa bonū & pulchrū circulariter, obliqu. & recte,

sicut & animæ, ergo sicut animæ discurrent intel-

ligendo, ita & angelii.

¶ 4 Præt. Sicut dicit Aug. in li. de Divinatione dæmonum, dæmones cognoscunt cordium cogitationes ex motibus qui in corpore apparent. hoc

autem est de uno in alterum discurrere, ergo dæ-

mones cognoscunt res discurrentes de uno in al-

liud, & eadem ratione angeli, cum eadem sit co-

gnitio in utrisque naturalis.

¶ 5 Præt. Maximus dicit in expositione 7. c. de Di-

ui. nomi, quod ait nostra more angelorum mul-

ta in unū conuoluta: sed conuolue multa in vnu, est pccollationē, ergo angelii cōférēdo cognoscit. ¶ 6 Præt. Angelii cognoscunt causas & effectus naturalis ita pfecte, sicut & nos; sed nos in causis vidēmus effectus, & in effectib. vidēmus causas ergo & angelii, & ita sicut nos cōférimus, cōférunt & p̄l. ¶ 7 Præt. Omnis cognitione per experimentum accepta, est cognitione collativa, quia ex experimento & ex singularib. memorib. multis vna communis acceptio sumitur, ut dicit in 1. Meta. sed demon per experimentum longi temporis multa cognoscunt de naturalibus, ut dicit Aug. in lib. de Diuinationibus dæmonum, & in 12. super Gen. ad litteram, ergo in eis est cognitione collativa.

SED CONTRA, Omnis discursus vel est eruniuersalibus ad partem cularia, vel a particularibus uniuersalibus, quia omnis rō reducitur ad syllagmum & inductionem, sed sicut dicit Dion. 4. c. Cœlest. Hoc diuinis nominibus, angelii neque a diffimilibus sensibus congregant diuinam cognitionem, neque ab aliquo communia ad ista particularia, in ali aguntur, ergo in eis nō est aliquis discursus.

¶ 2 Præt. Secundum hoc hō rōnālē, cf. q̄ in genendo discurrevit, sed angelus non dicit rōnālē, sed intellectualis, ut patet per Dio. 4. c. Cœlest. Hoc rōrālē, ergo angelii non cognoscunt discurrendo.

¶ 3 Præt. Vi dicitur in li. de Spiritu & Animā, ratio innotinatio est rationis inquisitio, sed in angelis est rō, quia ratio ponitur in definitionem, H̄c ut proprium eius, ut patet in eodem lib. angelus non ratio inotinatur, & sic non discutit.

¶ 4 Præt. In eodem lib. dicitur quod deinde in vniuersalib. rationes cognoscere & innotinare stigare. Primum autem est hominis innotinatio habet sensus, ergo & secundum, & fictione vniū angelio conuenire, qui non habet sensus.

¶ 5 Præt. Comment. Maximus dicit in 7. de Diu. nomi nominibus, quod angelii non circumscripta existentia varietatem, sicut & nostræ animæ, sed secundum horum animarum circuite discuntur non existentia varietatem, quod de uno in aliud discurrent, ergo &c.

RESPON. Dicendum, q̄ discurrendo proprietate ex uno in cognitionem alterius deuenire. Differunt autem cognoscere aliiquid in aliquo, & aliud ex aliquo quando enim aliiquid in aliquo cognoscitur, uno motu fertur cognoscens in utrumque, scilicet patet quādaliq̄ cognoscitur in aliquo, ut in forma cognoscibili, & talis cognitio non est discursus, nec differt quantum ad hoc, utrum aliq̄ videat in propria specie, vel in specie aliena, vnde enim non dicit conferre neq; vidēdo lapide p̄ se in lapide acceptam, neque videnti lapide per eum sp̄em in speculo resultante: sed tūc dicit aliq̄ ex aliq̄ cognosci, qd nō est idē motus in utrumque, sed primo mouet intellectus in vnu, & ex hoc mouetur in aliud, vnde hic est qdām discursus, sicut patet in demonstrationib. Primo. intellectus stratur in principia tñ, & secundario serf per principia in conclusiones. Intellectus autem angelii a sua creatione per formas innatas est perfectus respectu roti cognitionis naturalis, ad q̄ se extendit virtus intellectiva. Sicut & materia caelestis corporis taliter est pfecta, vel terminata p̄ formam, ita & remanet p̄ potentia ad aliā formā, & pp hoc dicit de Causis, qd intelligentia est plena formis, non nō est plena, nisi tota sua potentia p̄ formis illis minaretur. vñ nihil corū, qd naturaliter cognoscere p̄t, est ei ignorantū, sed intellectus nō participans de-

Attine lumen intellectuale, nō est completus respe-
ctu oīum cognoscibilium, quē naturaliter cogno-
scere potest; sed est perfectibilis, nec possit se de po-
tentia in actum reducere nisi quantum ad aliqua
estet eius cognitione completa per naturam. vnde
oportet quod in intellectu nostrō sint quedam, q̄
intellectus noster naturaliter cognoscit, i primis
principia: quanvis etiam ipsa cognitione in nobis
non determinetur nisi per acceptationem a sensib.
vnde sicut intellectus noster si haberet ista principia,
si se haberet angelus ad omnia, quē naturali-
ter cognoscit. Et cum cognitione principiorum in
nobis sit altissimum nostrā scietia, paret qđ in su-
pramo nostrā nature attingimus quodammodo in
fīmū naturā angelica, ut n. dicit Dion. 7. c. de Diu-
nom. diuinā sapientiā, sines primorū coniugio p̄-
cipiis secundorum. vñ sicut nos sine discursu p̄-
cipia cognoscimus simpliciter intuitu: ita & angelii
omnia que cognoscuntur & intellectuales dicu-
tur & habitus principiorū in nobis dī intellectus.

Ad FRIMYM ergo dicendum, quod angelii co-
funt creaturas tō uerbo; sicut cognoscitur res in
sua similitudine ab eis omni discursu.

Ad II. dicendum, quod angelis non est ignotū
aliquid eorum; ad quod possunt per naturalem co-
gnitionem pervenire; sed aliquā ignorantia quē na-
turelē cognitionem excedunt, & in horum co-
gnitionē ex scipīs uenire non possunt conser-
do, sed solum ex reuelatione diuinā; sed intellectus
noster non nouit omnia que naturaliter cogno-
scere potest. Et id ex his que nouit, potest in ig-
notia deuenire, non autem in ignorantia que natura-
lem cognitionem excedit, sicut ea quae sunt fidei.

Ad III. dicendum, quod motus de quo Dion.
loquitur non accipitur pro transitu de uno in aliud;
sed illo modo quo omnis operatio motus dicitur
sicut intel. Igere est quidam motus, & sentire. Et sic
triplicem motum, & in angelis & in animalibus di-
stinguit Dionyius, quantum ad cognitionem di-
uinam, i. circularem, obliquum & rectum secun-
dum hanc similitudinem. circularis enim motus
est totaliter uniformis: tuuī properū & quidam
tum omnium partium circuli a centro iūm pro-
pter hoc, quod in motu circulari qđ est assignare
magis, ex una parte, quam ex altera principium &
finem: motus autem rectus est disformis, tum ex
propriate linea, tum partes non equaliter distet
ab uno puncto signata: tum ex parte motus qui
habet principium & finem signatum; obliquus au-
tem motus habet aliquid uniformitatis secundū
quod conuenit cū motu circulari, & aliquid disfor-
mitatis cū quod conuenit cū motu recto; non
est autem idem motus uniformitatis & disfor-
mitatis in angelo & anima, vnde diuerfimo de hos
motis in utroque distinguit. Angelus enim in ip-
so actu cognitionis diuinæ non se extendit ad di-
uersas, sed in ipso Deo vno figuratur, & in hoc dicit
ea Deū moueri quasi motu circulari, nō deuenire
in ipsum, sicut in fine cognitionis ex aliquo p̄ci-
picio, sicut circulus non habet principium, neque finem. Et
iō dicit qđ angelī mouent circulariter, unice, sine
principio & interminabilib. illuminationib. pulchri
& boni, ut intelligamus ipsas illuminations diuinās
in mētē angelicas, puericēs, sicut lineas puericē-
tes de cētro ad circuferēs, qđ quodammodo substa-
tia circuferētā cōstituit, ut sic cognitione Dei qđ de
scipō hēc, cōpare cētro, cognitione atqđ angele? nēt de
ipso, cōpare cēlō qđ imitacē uinitate cētri, sed dī-
cūt ab ea. Sed disformitas i angelo respū diuinæ co-

Agnitionis non inuenitur quārum ad ipsam cogni-
tionem solum quantum ad cognitionis cōica
tionem sīm quod diuersis diuinam cognitionem
tradi. & hoc ponit quantum ad rectum motū in
angelis. vnde dicit quod in directū mouētur qđ
procedunt ad subiectorum prouidētiām recta om-
nia transentes, obliquum vero motū ponit quasi
compositum ex vitroque, inquantum, i. ipsi in uni-
tate diuinā cognitionis permanentes exēunt per
actionem in aliis reducendos in Deum. vnde dicit
quod oblique mouēntur, quando prouidentes mi-
nus habentibus inegressibiliē manent in identi-
tate circa identitatis cauam: sed in anima et qua-
rum ad ipsam diuinam cognitionē inuenitur uni-
formitas & disformitas. Tribus. n. modis aīa mo-
uetur in Deum, vno modo innibilia Dei per ea
quaē facta sunt, visibilitas conspicens, & iste est mo-
tus rectus. vnde dicit quod indirectū mouētur ani-
ma, quando ab ea quaē circa scipiam progreditur,
& ab exterioribus sicut a quibū dām signis variatis
& multiplicatis ad simplices & uirtus iūrū agit
cōtemplationes. Alio modo mouētur in Deum,
ex illuminationibus ex Deo receptis: quātamen
recipit secundū modum suum sensibilibus figu-
ris velatas, sicut Iteias videt Deum sedentem super
solum excēsum & eleutatum. Et hic motus est ob-
liquus habens aliquid de uiformitate ex parte di-
uinæ illuminationis, & aliquid de disformitate ex par-
te sensibilibus figurarum. vñ dicit qđ oblique mo-
uetur anima inquantum secundū proprietatem
suam diuinis illa minatur cognitionibus, non in-
lectualiter & singulariter: sed rōmabilitē & diffusē:
Tertiū modus est qđ anima a se oīa sensibilia abij-
cit supra oīa Deum cogitans, & est supra scipiam, &
sic ab omni disformitate separatur. Et hic est mo-
tus circularis. vnde dicit qđ circularis motus est
introitū ad scipiam ab exterioribus, & intellectua-
liū virtutum ipsius convolutio, & quod demum
iam uiformis facta uinitus uinitis uirtutibus, & sic
manudicetur ad id quod est super omnia.

Ad IV. Dicendum, qđ cordis abscondita in moti-
bus corporis inuenitur angelī, sicut cause videtur
in similitudinibus suorum effectuum absque omni
discursu: nec propter hoc quod illos motus de
nouo percipiunt aliqua collatione indigēt: statim
enim ut res sensibiles sicut similes sunt angelorum
formis, & sic ab angelis cognoscuntur, & ut sine di-
scursu sensibilia de nouo facta cognoscuntur.

Ad V. Dicendum, quod conuolutio illa non si-
gnificat collationem: sed magis circularem imitationem
animæ & ipsius angelī.

Ad VI. Dicendum, qđ angelī vident causas in ef-
fectibus & effectus in cauīs, non quasi discurrendo
ex vno in aliud: sed sicut res uidetur in sua ima-
gine sine discursu.

Ad VII. Dicendum, qđ experimentalis cognitione
in demonib⁹ non fit per collationem: sed secun-
dum quod idēt effectus in cauīs, vel cauīs in ef-
fectibus modo pradicto. Et quanto sunt tempore
diuiniiores tanto plures effectus alicuius cause
cognoscunt, & sic de ipsa maiorem cognitionem
habent quodammodo, non quidem int̄̄sue, sed
extensue secundū quod in pluribus effectibus
cuius virtutem vident.

A R T I C U L U S X V I .
*Vtrum in angelis distingui debet cognitione ma-
tutina, & vespertina.*
Sextodecimo qđritur, utrum in angelis distingui
cognitione matutina & vespertina. Et uide
l. p. q. 5. §. 2. 7.